

มโนทัศน์แห่งการพัฒนาและทางเลือกของการพัฒนาที่ยั่งยืน

Development Concept and Sustainable Development Options

สุรัตน์ ปักน้อย¹ พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี² พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร³
พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ⁴ และสัญญา สดประเสริฐ⁵

Surat paknoi¹, Phramaha Boonlert Chuaythanee, Phramaha Prakasit Thitipasitthikorn,
Phrapalad Prapoj yusamran, and Sanya Sodprasert

Received: July 17, 2022

Revised: August 29, 2023

Accepted: September 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์แห่งการพัฒนาและทางเลือกของการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า นับตั้งแต่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในช่วงศตวรรษที่ 17-18 ถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ของโลก และส่งผลกระทบในเกือบทุกมิติทุกแง่มุมของการใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคมไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง และมโนทัศน์แห่งการพัฒนา ได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในช่วงศตวรรษที่ 19 เพื่อใช้เรียกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม โดยทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรกรรมไปสู่การประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม วิธีการผลิตเปลี่ยนจากเพื่อการยังชีพเป็นวิธีการผลิตเพื่อการค้า เกิดการขยายตัวเป็นเมือง เปลี่ยนผ่านจากเศรษฐกิจแบบพึ่งพาแรงงานคนและสัตว์เป็นหลักไปเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาเครื่องจักรเป็นหลัก ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือ การที่รายได้และจำนวนประชากรโลกโดยเฉลี่ยเริ่มที่จะขยายตัวอย่างรวดเร็วในแบบที่ไม่มีปรากฏการณ์เช่นนี้มาก่อน โดยในบทความวิชาการนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอ 1) มโนทัศน์การพัฒนา 2) การพัฒนาทางเลือกและ 3) การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งองค์ความรู้จากบทความนี้

¹⁻⁵ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Buddhapanya Sri Dvaravati Sangha College Buddhist Mahachulalongkornrajavidyalaya
Corresponding author, e-mail: suratpaknoi.wan@gmail.com

สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการทางความคิดการวางแผนเพื่อการพัฒนา การสะท้อนทัศนคติในแง่ของการพัฒนาในหลากหลายมิติ และสามารถนำแนวทางการพัฒนาปรับใช้ในกระบวนการ พัฒนาสังคม รวมถึงกระบวนการทัศน์องค์แห่งความรู้ด้านการพัฒนาอีกด้วย

คำสำคัญ: มโนทัศน์การพัฒนา, การพัฒนาทางเลือก, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This academic article aims to study the concepts of development and sustainable development options. It is found that since the Industrial Revolution during the 17th-18th centuries, it is considered the most important turning point in the history of the world and affects almost every dimension, every aspect of the daily life of people in society in one way or another. The concept of development first emerged in the 19th century to refer to the changes wrought by the Industrial Revolution. This caused society to change from farming to industrial occupations. The production method changed from subsistence to commercial production. Urbanization occurred. Transitioning from an economy that relies heavily on human and animal labor to an economy that relies heavily on machines as well as changes in the environment and the way of life of people in society. The most obvious thing is that the world's average income and population are beginning to expand at a rate that has never been seen before. In this academic article, the author will present 1) development concepts; 2) alternative development; and 3) sustainable development. The knowledge from this article can be applied in the thought process of planning for development, reflections on attitudes in various dimensions of development and can apply development guidelines in the process of social development, including the paradigm of development knowledge.

Keywords: Development Concept, Alternative Development, Sustainable Development

บทนำ

ยุคแห่งการพัฒนาหรือยุคแห่งอุตสาหกรรม เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบพึ่งพาแรงงานคนและสัตว์เป็นหลัก ไปเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาเครื่องจักรเป็นหลัก (Beck, R. B., 1999) เปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจแบบพึ่งพาเกษตรกรรม ไปเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาอุตสาหกรรม การผลิต ทำให้เกิดการไหลบ่าของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมืองขนาดใหญ่ และก่อให้เกิดการขยายตัวของจำนวนประชากร (Redford, A., 1976) ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดปัญหาด้านจิตใจของคนในสังคม เกิดความแปลกแยก มีความรู้สึกโดดเดี่ยวทั้งที่อยู่ ในสังคมซึ่งมีผู้คนมากมาย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเป็นระบบที่แข่งขันและแย่งชิง แทนที่จะมีความอบอุ่นใจแต่กลับกลายเป็นมีความเหงาและรู้สึกโดดเดี่ยวเดียวดายมากขึ้น มีผู้คนอยู่ด้วยกันมาก หน้าหลายตา แต่รู้สึกโดดเดี่ยว อย่างที่เรียกว่า เดี่ยวดายด้วยกัน ทางกายคับคั่ง แต่ทางใจว่างเปล่า ก่อให้เกิดเป็นปัญหาทางจิตใจ แล้วจิตใจที่ไม่สบายนี้ ย่อมส่งผลต่อทางกายจนกลายเป็นโรคที่ชั ดที่สุดในสังคมพัฒนา คือ โรคหัวใจ เพราะจิตใจมีความเครียด กังวล มีความกระวนกระวาย มีความ เบื่อหน่าย มีความโดดเดี่ยว เรียกว่าเป็นโรคของสังคมที่พัฒนา หรือเป็นโรคอารยธรรม ใน ขณะเดียวกัน ในด้านความสัมพันธ์ หรือความเกื้อกูลกับธรรมชาติ มนุษย์ได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการ ผลิต พร้อมทั้งทำลายทุกสรรพสิ่ง จนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ เกิดการสร้างมลภาวะ และเกิดภาวะเสียสมดุลของธรรมชาติจนยากแก่การฟื้นฟูให้กลับคืนมาดังเดิม นอกจากนี้ วิถีปฏิบัติ ของมนุษย์ได้ผิดเพี้ยนไปจากธรรมชาติในหลากหลายมิติ แม้กระทั่งการบริโภค เช่น การรับประทาน อาหารที่ปรุงแต่งในปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ มีสารเคมีเจือปนและสารตกค้างในปริมาณมาก ซึ่ง พฤติการณ์เหล่านั้นได้ย้อนกลับมาเป็นโทษแก่มนุษย์ ถ้าหากมองย้อนกลับไปถึงจะพบว่า การที่มนุษย์ ใช้สิ่งปรุงแต่งเหล่านี้ก็เพียงเพื่อสนองความต้องการในคุณค่าที่เรียกว่า คุณค่าเทียม (Artificial Values) ไม่บริโภคเพื่อคุณค่าแท้ (Authentic Values) (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต), 2531) ซึ่ง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีความไม่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ ยิ่งไปกว่านั้น มนุษย์ได้ทำการกำกับ ควบคุมทุกสรรพสิ่งให้อยู่ภายใต้บังคับแห่งตน พยายามช่วงชิง แข่งขันและใช้ทุกวิถีทางให้ตนเองอยู่ รอด จนแทบจะไม่หลงเหลือความเกื้อกูลซึ่งกันและกันภายในสังคม

ในแง่นี้ ยุคแห่งการพัฒนาข้างต้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 ซึ่งมีฐานคิด ภายใต้มโนทัศน์การพัฒนาระบอบหลัก (Dominant Paradigm) ที่ประเทศโลกที่สามเน้นการพัฒนา ให้มีความทันสมัยตามแบบตะวันตก โดยมองการพัฒนาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคม อย่างเป็นเส้นตรง มีความก้าวหน้าแบบขั้นบันได (Unlinear) เมื่อเกิดแล้วมีแต่ก้าวรูกไปข้างหน้า ไม่ มีกระบวนการย้อนกลับ (Irreversible) มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (Structural Differentiation)

และการทำหน้าที่ใหม่ ๆ ของสถาบันสังคม (Functional Specialization) มุ่งสู่เป้าหมายในการกำกับ ควบคุมทุกสรรพสิ่งในสังคม เพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เป็นสำคัญ ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ลงทุนสูง (Capital-intensive Technology) โดยมีการวางแผนการพัฒนาจากส่วนกลาง (Centralized Planning) และมีการแบ่งเป็นชั้น ๆ อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ได้ทำการสร้างข้อตรงข้ามของการพัฒนาว่าเป็น “ความด้อยพัฒนา” ที่มาจากปัจจัยภายใน (Endogenous Factor) เช่น การไม่รู้หนังสือ การขาดทักษะในการทำงานของประชากร ดังนั้น การพัฒนาจำเป็นต้องนำเอาปัจจัยจากภายนอก เช่น เงินทุน เทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้ามาช่วยสนับสนุนให้เกิดความก้าวหน้าและทันสมัยในสังคม (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) ผลพวงจากการพัฒนาภายใต้การพัฒนาระบบหลักดังกล่าว ได้ส่งผลทำให้เกิดปัญหาการเติบโต ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้ถูกแบ่งสรรอย่างยุติธรรม ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมากยิ่งขึ้น แม้ว่าในสังคมจะมี “ความทันสมัย” เช่น มีถนน ไฟฟ้า น้ำประปา แต่เป็นความทันสมัยแบบกระจุกตัวในพื้นที่เมือง ขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดปัญหาการล่มสลายของสังคมชนบท หรือเกิดการสั่นคลอนของสถาบันครอบครัว เมื่อเป็นเช่นนี้ กระบวนทัศน์การพัฒนาแบบระบบหลักได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเด็น เช่น เป็นกระบวนทัศน์ที่ยึดเอากรอบของชาติใดชาติหนึ่งเป็นศูนย์กลาง โดยมองข้ามความแตกต่างที่หลากหลายระหว่างประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมรวมถึงเป็นการใช้กรอบวิธีคิดแบบคู่ตรงข้าม (Binary Oppositions) ที่มองว่าสิ่งที่ประเทศที่พัฒนาแล้ว (ประเทศที่ทันสมัย มีอยู่เป็นที่ดีทั้งหมด ส่วนสิ่งที่ประเทศด้อยพัฒนามีอยู่นั้นล้วนเป็นสิ่งที่ไร้ค่าทั้งสิ้น นอกจากนั้นยังได้ให้ความสนใจแต่มิติเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว และยังเป็นการสนใจเพียงมิติเชิงปริมาณเท่านั้น จึงทำให้เกิดความสนใจในแง่ของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และรายได้ประชาชาติ โดยไม่แยแสการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (Singhal, A. & Stapitanond, P., 1996; กาญจนา แก้วเทพ, 2543)

ต่อมา นักวิชาการภายใต้กระบวนทัศน์การพัฒนาแบบพึ่งพา (Dependency Paradigm) ได้วิพากษ์กระบวนทัศน์การพัฒนาระบบหลักดังกล่าว ว่าเป็นการมองการพัฒนาจากบนสู่ล่าง (Top down Approach) โดยมีกลไกในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่เน้นการพึ่งพาระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งผลที่ตามมาคือ เกิดการดูดซับทรัพยากรและความมั่งคั่งจากประเทศด้อยพัฒนาไปเลี้ยงประเทศที่พัฒนา สิ่งนี้จึงเป็นความแยบยลของอำนาจ ซึ่งประเทศตะวันตกใช้เป็นเครื่องมือในการครอบงำหรือการมีอำนาจเหนือกว่าประเทศด้อยพัฒนา ขณะเดียวกันได้มีความพยายามในการปกป้องผลประโยชน์ให้กับพวกพ้องและประเทศของตนเอง (กุลิสรา กฤตวรกาญจน์, 2551) ดังนั้น หากประเทศด้อยพัฒนานั้นการพัฒนาภายใต้กระบวนทัศน์

กระแสหลัก ย่อมทำให้ไม่สามารถพัฒนาประเทศให้พัฒนาได้ ฉะนั้น ประเทศด้อยพัฒนาจะสามารถพัฒนาประเทศได้ จำเป็นต้องแยกออกจากประเทศศูนย์กลาง (ซึ่งก็คือประเทศที่พัฒนาแล้ว) และเศรษฐกิจระบบตลาดโลก พร้อมทั้ง ต้องกำหนดนโยบายการพัฒนาที่เน้นการพึ่งพาตนเอง (Self Reliance) แทนการพึ่งพาประเทศอื่น

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของกระบวนการพัฒนาแบบพึ่งพา ได้มองข้ามปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาที่มาจากปัจจัยภายใน เช่น ปัญหาการเมืองภายในประเทศ ปัญหาการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากกระบวนการนี้เชื่อว่าอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศเกิดจากปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่การเอารัดเอาเปรียบจากประเทศศูนย์กลางนั่นเอง ทั้งที่ในความจริงแล้วปัจจัยภายในเหล่านี้ล้วนสามารถส่งผลกระทบต่อพัฒนาทั้งสิ้น ด้วยพฤติการณ์ดังได้กล่าวมานั้น ทำให้แนวคิดหลังการพัฒนามองว่าเป็นแนวคิดที่ต่อต้านการพัฒนา หรือต่อต้านการพัฒนานิยม (Anti-developmentalism) เพราะแนวคิดหลังการพัฒนาปฏิเสธและไม่ยอมรับโมทัศน์การพัฒนาแบบตะวันตก (Siemiatycki, E.t, 2005) และทำการรื้อวาทกรรมการพัฒนาดังกล่าว แล้วได้สร้างวาทกรรมการพัฒนา (The Deconstruction of Development) ขึ้นมาใหม่ โดยเสนอว่าในยุคหลังการพัฒนา (Post-development Era) มโนทัศน์และแนวทางการพัฒนาแบบเดิมมีอาจใช้อธิบายการพัฒนาได้อีกต่อไป (Escobar, J. & Webel, D.M., 2000) โดยนักคิดหลังการพัฒนาได้แสดงการตอบโต้ต่อปัญหาความล้มเหลวของการพัฒนาที่ผ่านมาว่า ยังให้ความสำคัญและวนเวียนอยู่กับการสร้างบรรทัดฐาน (Normalize) ผ่านตัวชี้วัดการพัฒนาต่าง ๆ มากมาย เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product: GNP) ดัชนีพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) เส้นความยากจน (Poverty Line) ทุนนิยมเสรี และการพัฒนาแบบตะวันตกทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และกระบวนการทัศน์ทางการเมือง จนเกิดภาพลักษณ์การพัฒนาในแบบตะวันตก (The Image of the West) ซึ่งแนวคิดการพัฒนานี้ ถูกแนวคิดการพัฒนาทางเลือกใหม่มองว่า 1) ความไม่ยั่งยืน (Unsustainability) เพราะทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรของโลกจนไม่อาจยับยั้งได้ และก่อให้เกิดสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่อาจรับมือได้ และ 2) การไม่ยอมรับคุณค่าของท้องถิ่น (Nonrecognition of Local Values) เพราะตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่ว่า ความล้มเหลวของสังคมประเพณีขัดขวางการพัฒนา

ด้วยเหตุนี้ แนวคิดการพัฒนาในยุคหลังการพัฒนาจึงได้เสนอโมทัศน์แห่งการพัฒนาในแบบทางเลือกใหม่ว่า แท้จริงแล้ววัฒนธรรมชุมชน ประเพณี และความคิดแบบดั้งเดิมที่ถูกมองว่าล้าหลังนั้น มีมูลค่าต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมากกว่าการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามทฤษฎีสมัยใหม่ (Modernization Theory) (Potter, S.H., et al, 2018) เสียด้วยซ้ำไป และวิถีดั้งเดิมเหล่านี้เป็น

วัฒนธรรมเชิงบวกที่สามารถสร้างรูปแบบใหม่ของการพัฒนาได้ และจะเป็นกระบวนทัศน์แห่งการพัฒนาที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) อีกด้วย

มโนทัศน์การพัฒนาทางเลือก (Alternative Development Concepts)

การพัฒนาทางเลือก ถูกนิยามในหลากหลายรูปแบบและถูกเรียกแตกต่างกันออกไป เช่นถูกเรียกว่า การพัฒนาที่เหมาะสม การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาโดยมีประชาชนเป็นจุดศูนย์กลาง การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ การพัฒนาเพื่อความเป็นอิสระของประชาชน และการพัฒนาแบบองค์รวม เป็นต้น จากความหลากหลายในการขนานนามนั้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางเลือก คือการพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกมิติให้ดีขึ้น โดนเป็นการพัฒนาเพื่อการเจริญเติบโต บนพื้นฐานของการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน

การพัฒนาทางเลือก หรือแนวคิดการพัฒนาหลังการพัฒนาพยายามก้าวข้ามวาทกรรมการพัฒนาแบบตะวันตกหรือการพัฒนาแบบยุโรปเป็นศูนย์กลาง และแสวงหาแนวทางในการหลุดพ้นตัวแบบการพัฒนาของตะวันตก แนวคิดหลังการพัฒนาจึงปฏิเสธการนิยามประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมว่าเป็นประเทศชายขอบ และมองว่าการพัฒนาที่ถูกยึดยึดให้จากประเทศตะวันตกในยุคอาณานิคมได้สร้างปัญหาในเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะโครงสร้างเชิงอำนาจของประเทศแม่ที่มีต่อประเทศในอาณานิคม ดังนั้น จึงต้องมีการปรับรื้อวาทกรรมการพัฒนาและโครงสร้างอำนาจของลัทธิอาณานิคมดังกล่าว และเสนอให้ประเทศกำลังพัฒนามีการรื้อฟื้นการพัฒนาขึ้นใหม่ภายใต้เงื่อนไขของประเทศตนและมีการสร้างตัวแบบการพัฒนาของตัวเอง

การพัฒนาทางเลือกเป็นการเคลื่อนย้ายเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ของการพัฒนาจากการพัฒนากระแสหลักที่เน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุ และความเติบโตทางเศรษฐกิจ ไปสู่หลักปฏิบัติของการพัฒนาทางเลือกที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-centered) การพัฒนามนุษย์อย่างเท่าเทียม มีส่วนร่วม และยั่งยืน ด้วยการใช้แนวทางการพัฒนาแบบใหม่ที่จะต้องมีการคิดเรื่องความเสมอภาค ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม และพัฒนาความอยู่ดีกินดีของประชาชน ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความยั่งยืนทางนิเวศ ฯลฯ ซึ่งเป็นประเด็นที่การพัฒนาทางเลือกให้ความสำคัญมาก่อน

ดังนั้น แนวคิดหลังการพัฒนาจึงได้แสวงหาแนวทางการพัฒนาที่ไม่ได้มาจากตะวันตกด้วยมโนทัศน์การพัฒนาที่แตกต่างไปจากเดิม โดยสนใจในวัฒนธรรม ประเพณี และความรู้ท้องถิ่น ตลอดจนเน้นการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มรากหญ้า คนในชุมชนท้องถิ่นทั้งในเขตเมืองและชนบท และกลุ่มนอกระบบที่ไม่อยู่ในการควบคุมของเกิดโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจแบบใหม่

เน้นความเป็นปึกแผ่นและการตอบสนองซึ่งกันและกันเน้นการกระจายอำนาจแทนที่การครอบงำจากอำนาจส่วนกลาง และใช้ความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นแทนที่ความรู้แบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ หรือมีการผสมผสานกันระหว่างสมัยใหม่กับดั้งเดิม (Escobar, A., 2011) สำหรับมโนทัศน์แห่งการพัฒนาทางเลือกใหม่ที่น่าสนใจ มีดังนี้

การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)

การพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเนื่องจากผลของการพัฒนาในยุคที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นความเจริญเติบโตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญโดยปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต คือ อุตสาหกรรม เน้นความเจริญทางวัตถุจนส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก และถ้าหากมิได้รับการฟื้นฟูหรือเยียวยาให้กลับคืนมาเข้าสู่ภาวะเดิมได้ โลกใบนี้ก็จะต้องประสบพบเจอหายนะอันใหญ่หลวง และอาจทำให้มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อีกต่อไป การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการหรือผสมผสาน (Integrated) คือ มีกิจกรรมพัฒนารวมทั้งมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เป็นส่วนรวม หรือมหภาค และเมื่อใดที่กิจกรรมพัฒนานั้นส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือคุณภาพสิ่งแวดล้อมในมิติใดที่หนึ่ง ก็จะต้องเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมในมิติอื่นชดเชยเพื่อให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมในภาพรวมคงอยู่ได้ รวมไปถึงการผสมผสานแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ นิเวศวิทยา และสังคมวิทยา เข้ากับการปฏิบัติงานพัฒนาโดยควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือมุ่งตรงไปสู่จุดหมายเดียวกัน อันจะทำให้มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ควบคู่กันไป โดยสันติสุขสงบและยั่งยืน มีลักษณะเป็นองค์รวม (Holistic) และมีดุลยภาพ (Balance) หรือการพัฒนาที่มีกิจกรรมสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

ฉะนั้น แนวคิดในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีทัศนคติต่อการพัฒนาแบบยั่งยืนว่า ต้องประกอบไปด้วย 4 ระบบ คือ ระบบมนุษย์ คือ มนุษย์เป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติผนวกรวมกับวิทยาศาสตร์แขนงต่าง ๆ จนทำให้เกิดความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และมนุษย์เป็นผู้มีเจตจำนงหรือมีความต้องการ ดังนั้น จะต้องพัฒนามนุษย์ให้มีความพร้อมให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ พัฒนากาย พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ระบบสังคม จะต้องทำให้สังคมเป็นกลุ่มคนที่มีระบบระเบียบยุติธรรม ส่งเสริมการทำความดีเอื้อต่อการทำประโยชน์กันและกัน มีความมั่นคง มีสันติภาพ ไม่ทำลายธรรมชาติและเกื้อหนุนธรรมชาติ ระบบธรรมชาติ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์จึงไม่ควรคิดเอาชนะธรรมชาติ ทำลายธรรมชาติ ควรมีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ กลมกลืนธรรมชาติ พัฒนาและอนุรักษ์ธรรมชาติ และระบบเทคโนโลยี เทคโนโลยีเป็นเครื่องขยายอินทรีย์

มนุษย์ ทำให้เพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์ บำรุงบำเรอความสุขสะดวกสบายให้กับมนุษย์ การใช้ต้องมุ่งคุณค่าแท้ คือ การใช้อย่างเต็มความสามารถของมันในการพัฒนามนุษย์ สังคมและธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก, 2542)

นอกจากระบบการพัฒนายั่งยืนดังกล่าวแล้ว รูปแบบและเป้าประสงค์ของการพัฒนาแบบยั่งยืน จะมุ่งเน้นเสริมเป้าประสงค์ทางด้านนิเวศลงสู่เป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาแบบเดิมได้ละเลยไป ลักษณะของการพัฒนาแบบยั่งยืนจะต้องมีความสัมพันธ์ 3 ระบบ กล่าวคือ ระบบนิเวศ คือ การอนุรักษ์ความหลากหลายและความซับซ้อนทางชีวภาพ การฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ และการผลิตทางนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ คือ การลดความยากจน สามารถตอบสนองความต้องการคนในสังคมในระดับขั้นพื้นฐานได้ การเพิ่มขึ้นของสินค้าและบริการ และระบบสังคม คือ ความเป็นธรรมในสังคม การมีส่วนร่วมในชุมชน อนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละระบบล้วนเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งซึ่งกันและกัน (พระมหาประกาศิต จิตปสิทธิกร และคณะ, 2561) และความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง เมื่อมีการกระจายความมั่งคั่ง ต้องเป็นการเติบโตและการพัฒนาแบบมีคุณภาพ มีเสถียรภาพ ทำให้คนยากจนและด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิต ทำให้เขาสามารถยกระดับผลิตภาพ การผลิต และรายได้จนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่าการพัฒนายั่งยืนได้นั้นต้องพัฒนาให้มีความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์กันและกันของระบบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของระบบการพัฒนายั่งยืน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ มีประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. 2030 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยสามารถจัดกลุ่มตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติ (5P) ครอบคลุมทั้ง 17 เป้าหมาย ได้แก่

ภาพที่ 2 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

- 1) การพัฒนาคน (People) ให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
- 2) สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป
- 3) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ
- 4) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก

5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน

โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Economy) เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่มุ่งเน้นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio economy) มุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรชีวภาพ เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่าหรือยาวนานที่สุด และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2566) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นแนวคิดการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปยกระดับความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนให้กับ 4 อุตสาหกรรมเป้าหมาย (S-curves) ได้แก่ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร อุตสาหกรรมพลังงานและวัสดุ อุตสาหกรรมสุขภาพและการแพทย์ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ โดยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมจะเข้าไปช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับผู้ผลิตที่เป็นฐานการผลิตเดิม เช่น เกษตรกรและชุมชน ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าเพิ่มสูงหรือนวัตกรรม

ภาพที่ 3 โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Economy)

นอกจากนี้ BCG Economy ยังสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหมุนเวียน คือ สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดของเสียน้อยที่สุด (Eco-design & Zero-Waste) ส่งเสริมการใช้ซ้ำ (Reuse, Refurbish, Sharing) และให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิตและบริโภค ด้วยการนำวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตและบริโภคแล้วเข้าสู่

กระบวนการแปรสภาพเพื่อกลับมาใช้ใหม่ (Recycle, Upcycle) ซึ่งต่างจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่เน้นการใช้ทรัพยากรการผลิต และการสร้างของเสีย (Linear Economy) โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาในหลายมิติ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2566) ได้แก่

ภาพที่ 4 เป้าหมายและตัวชี้วัดโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Economy)

- 1) เพิ่มอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการเพิ่มมูลค่าของ GDP เพิ่มสัดส่วนผลิตภัณฑ์และบริการของประเทศ และการเพิ่มขึ้นของรายได้ของเศรษฐกิจฐานราก
- 2) ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของคนในสังคม ลดปัญหาการขาดแคลนอาหารและทุนโภชนาการของคนในสังคม ส่งเสริมให้ของคนในสังคมเข้าถึงยาเวชภัณฑ์ และเครื่องมือแพทย์ราคาแพงแม้ในภาวะวิกฤตได้เพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านพลังงานเพิ่มขึ้น
- 3) สร้างความยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติลงจากปัจจุบัน ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเข้าสู่ชั้นบรรยากาศลง ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้มากขึ้น

4) การพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมให้คนในสังคมได้รับการพัฒนาให้มีทักษะที่สูงขึ้น เพิ่มสตาร์ทอัพและ IDEs (Innovative Driven Enterprises) ลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์และสุขภาพ

ความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ (Corporate Social Responsibility : CSR)
การที่ความรับผิดชอบต่อสังคมได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย เนื่องจากยุคของการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่รวดเร็วรุนแรง การส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทั้งสังคม และเศรษฐกิจ เช่น การลงทุนข้ามชาติ การย้ายฐานการผลิต ทำให้ค่านิยมในสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลงไป การขยายตัวของเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อสังคมสิ่งแวดล้อม สังคมส่วนหนึ่งจึงพยายามเรียกร้องความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่สูญเสียไปกลับมาสร้างประโยชน์ต่อคนหมู่มากในสังคม ทำให้องค์กรต่างปรับตัวเพื่อตอบสนองข้อร้องเรียนของสังคมนั้น เป็นผลทำให้เกิดกิจกรรมทางการตลาดเพื่อสังคมขึ้นมา รวมไปถึงกระบวนการทางธุรกิจภายในโซ่อุปทาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งหมดต้องประสานความร่วมมือเพื่อรองรับกิจกรรมการตลาดเพื่อสังคม (Panapanaan, V.M., et al., 2003) แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของ (Porter, M. E. & Kramer, M.R., 2006) ที่ให้น้ำหนักกับความรับผิดชอบต่อสังคมในมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านจริยธรรม (Moral Obligation) เป็นการเรียกร้องให้องค์กรปฏิบัติตนและดำเนินกิจกรรมในทางที่ดีด้วยการกระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ และข้อบังคับของสังคมอย่างเคร่งครัด ซึ่งในด้านจริยธรรมนี้ถือว่าเป็นมุมมองหลักที่องค์กรส่วนใหญ่ต้องยึดถือ

2) ความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านความยั่งยืน (Sustainability) เป็นการเรียกร้องให้องค์กรรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมและชุมชน ซึ่งนับเป็นสิ่งที่องค์กรพยายามบรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาว ด้วยการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคมหรือทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ จึงเป็นการวัดความสำเร็จขององค์การจากผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อม หรือที่เรียกว่า “Triple Bottom Line” ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่นอกเหนือจากการบริหารจัดการด้วยความโปร่งใส การจ้างงานอย่างเป็นธรรม และการเคารพในสิทธิมนุษยชน นั่นคือองค์กรต้องพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และร่วมอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างเต็มกำลังความสามารถ

3) ความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านฉันทานุมัติในการดำเนินธุรกิจ (License to Operate) มีที่มาจากแนวคิดที่ว่า “องค์การจะดำเนินธุรกิจได้ก็ต่อเมื่อได้รับความ

ยินยอม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจากภาครัฐ ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกราย” มุมมองนี้นำเสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด เนื่องจากชี้แนะให้องค์การค้นหาประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกราย แล้วตัดสินใจทำกิจกรรมในทิศทางที่ไม่ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อต้าน ส่งผลให้องค์การตระหนักถึงความสำคัญของการรับฟังความคิดเห็น และการทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย

4) ความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านภาพลักษณ์ขององค์การ (Reputation) ความรับผิดชอบต่อสังคมจะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์การสร้างความแข็งแกร่งแก่ตราสินค้า เพิ่มขวัญกำลังใจของพนักงาน และเพิ่มมูลค่าหุ้นขององค์การ

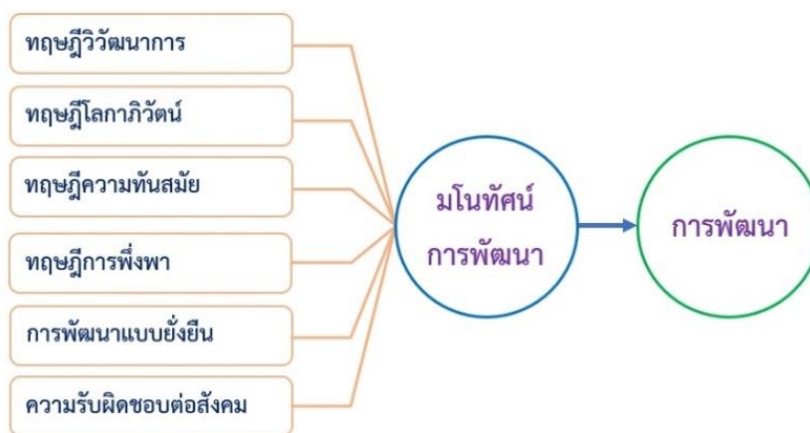
ภาพที่ 8 ความรับผิดชอบต่อสังคมของตามแนวคิดของ Porter and Kramer

องค์ความรู้ใหม่

จากการทบทวนมโนทัศน์แห่งการพัฒนาข้างต้นนั้น กล่าวโดยสรุป การพัฒนามาก็คือการดำเนินกิจกรรมมุ่งไปสู่สังคมทันสมัย (Modernity) โดยการเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ซึ่งมีประเทศตะวันตกที่พัฒนาแล้วเป็นบรรทัดฐาน ซึ่งการพัฒนาเช่นนี้ได้ถูกแนวคิดการพัฒนาทางเลือกตั้งคำถามเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยนั้น อาจไม่ใช่สิ่งที่น่าดึงดูดอีกต่อไปเพราะสิ่งที่ส่งผลตามมาของความทันสมัย อุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ทำให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมสูง ขาดการพัฒนามนุษย์ ครอบครัว และสังคม เป็นเหตุให้สังคมชนบทล่มสลาย และเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา เช่น การอพยพเข้าเมือง อาชญากรรม โสเภณี การละเมิดสิทธิเด็ก และอุบัติเหตุต่าง ๆ (ประเวศ วะสี, 2548) การเปลี่ยนไปสู่ความเป็นสากลตามแบบประเทศตะวันตก (Westernization) นอกจากจะไม่ได้ให้คุณค่าต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นและความ

หลากหลายทางวัฒนธรรมแล้ว การพัฒนาในหลายสิบปีที่ผ่านมาของประเทศ ในแถบแอฟริกา ลาตินอเมริกา และเอเชียใต้ยังไม่มีท่าทีว่าจะประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง (Pieterse, N. J., 2009)

จากกระแสการพัฒนาตามแบบแนวคิดของการพัฒนา นอกจากส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้วยังทำให้เกิดความแตกต่าง และการแบ่งแยกชนชั้นระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศด้อยพัฒนา จนถึงความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท และอิทธิพลจากจากประเทศตะวันตกทั้งในบริบททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม การพาณิชย์ และความทันสมัยในระดับโลกหรือนานาชาติ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ จนถึงระดับเมือง และทำให้เกิดข้อขัดแย้งของการพัฒนา อาทิ ประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาในประเทศโลกที่สาม จนถึงชุมชนท้องถิ่นในชนบทห่างไกลที่ยังอยู่ภายใต้บริบทของการพัฒนา ซึ่งมีโนทัศน์หลังการพัฒนามีจุดยืนที่ต้องการแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ ของการพัฒนาที่มาจากท้องถิ่น ผ่านกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งผู้เขียนได้สรุปองค์ความรู้ของมโนทัศน์แห่งการพัฒนาตามอุดมคติของแนวคิดการพัฒนาและการพัฒนาทางเลือกที่ได้กล่าวมาข้างต้น ดังนี้

ภาพที่ 9 มโนทัศน์แห่งการพัฒนากระแสหลักและการพัฒนาทางเลือก

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2543). *สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

- กุลิสรา กฤตวรกาญจน์. (2551). การสื่อสารเพื่อการพัฒนากับการพัฒนาชนบทไทย. *วารสารการสื่อสารมวลชน*, 1(2), 44-68.
- ประเวศ วะสี. (2548). *การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข*. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). *อารยธรรมไทย: ทางเลือกออกจากยุคพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ.
- พระธรรมปิฎก. (2542). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- พระมหาประกาศิต สิริเมธ (ฐิติปสิทธิกร) และคณะ. (2561). ปราชญ์ป่า : กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ เขตลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(ฉบับพิเศษ), 61-75.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2566). *BCG เป็นมาอย่างไร*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bcg.in.th/background/>
- Beck, Roger B. (1999). *World History: Patterns of Interaction*. Evanston, Illinois : McDougal Littell.
- Escobar, A. (2011). *Encountering Development Making and Unmaking of the Third World*. Princeton : Princeton University Press.
- Escobar, J. & Webel, D.M. (2000). *Nutrition and Immunology of Swine*. (2nd Edition). United States : CRC Press.
- Panapanaan, M.V., et al. (2003). Roadmapping Corporate Social Responsibility in Finnish Companies. *Journal of Business Ethics*, 44, 133-148.
- Pieterse, N. J. (2009). *Development Theory*. (2nd Edition). United States : Sage Publication.
- Porter, M. E. & Kramer, M.R. (2006). Strategy and Society: The Link between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility. *Harvard Business Review*, 84(12), 78.
- Potter, S.H., et al. (2018). The influence of impact-based severe weather warnings on risk perceptions and intended protective actions. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 30, 34-43.

- Redford, A. (1976). *Labour migration in England, 1800-1850*. Manchester : Manchester University Press.
- Siemiatycki, E. (2005). Post-development at a Crossroads: Towards a 'Real' Development. *Undercurrent*, 2(3), 57-61.
- Singhal, A. & Stapitanond, P. (1996). The role of communication in development: Lessons learned from a critique of the dominant, dependency, and alternative paradigms. *The Journal of Development Communication*, 7(1), 10-25.